

به نام خداوند جان و خرد

دکتر مرتضی مجدفر

بازی‌ها، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و پژوهش‌های خلاقیت‌محور
بر مبنای تمثیل‌ها، افسانه‌های ازوپ، لافونتن و کلیله و دمنه

افسانه‌ها در کلاس درس

توسعه‌ی سوادخواندن در میان دانش‌آموزان دبستانی

محتوای این کتاب، پیش از این در ۳ جلد مستقل با نام‌های: «ازوپ در کلاس درس»، «لافونتن در کلاس درس» و «بیدپا در کلاس درس» و در ۳ نوبت منتشر شده و در هشتمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد مورد تقدیر قرار گرفته است که در این کتاب با تغییراتی متعدد و در قالب یک کتاب مستقل تقدیم خوانندگان می‌شود.

سرشناسه : مجدفر، مرتضی، ۱۳۴۲ -
 عنوان و نام پدیدآور : افسانه‌ها در کلاس درس : بازی‌ها، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و پژوهش‌های خلاقیت‌محور... / مرتضی مجدفر ؛ ویراستار
 کبری محمودی ؛ تصویرگران ندا عظیمی، لیدا معتمد.
 مشخصات نشر : تهران : پیشگامان پژوهش‌مدار،
 مشخصات ظاهری :
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۲۹-۱۷-۰
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 عنوان دیگر : بازی‌ها، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و پژوهش‌های خلاقیت‌محور...
 موضوع : داستان‌های کوتاه فارسی — قرن ۱۴
 20th century — Short stories, Persian — موضوع :
 شناسه افزوده : عظیمی، ندا،
 Azimi, Neda : شناسه افزوده :
 شناسه افزوده : معتمد، لیدا، تصویرگر

برگزیده‌ی جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد
 معرفی شده در کتابنامه‌ی دوره‌ی ابتدایی رشد
 طرح ساماندهی کتاب‌های آموزشی وزارت آموزش و پرورش

انتشارات پیشگامان پژوهش‌مدار

افسانه‌ها در کلاس درس

بازی‌ها، فعالیت‌ها، تمرین‌ها و پژوهش‌های خردفیت خود، مبتنی تمثیل‌ها و افسانه‌های
 ازوپ، لافوتن و کلیله و دمنه برای توسعه‌ی سواد خردمند در میان دانش‌آموزان دبستانی

○ دکتر مرتضی مجدفر

○ ویراستار : کبری محمودی ○ طراح گرافیک : ثمنه ملک

○ طرح جلد: ایمان اوجیان ○ تصویرگران: ندا عظیمی، لیدا معتمد

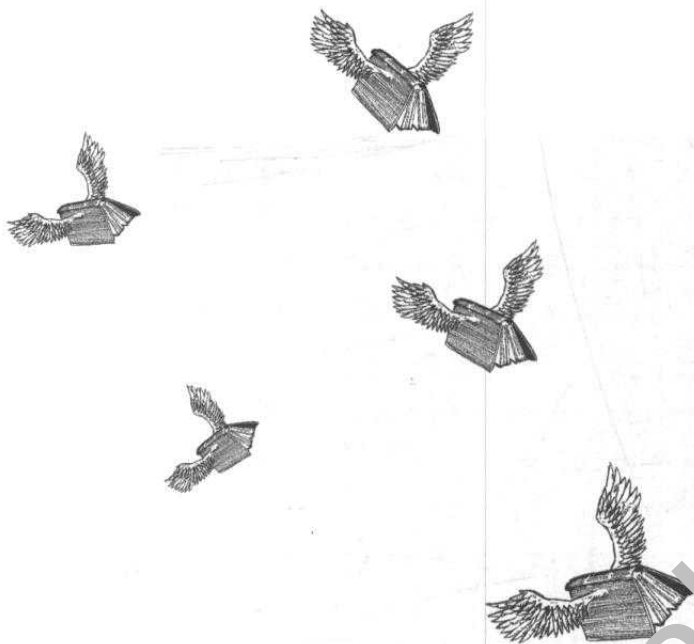
○ چاپ: اول ۱۳۹۹ ○ شمارگان: ۵۰۰ نسخه

○ چاپ و صحافی: چاپ‌واژه

○ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۲۹-۱۷-۰

○ قیمت: ۵۰۰ هزار ریال

○ تلفن: ۸۸۳۴۵۲۱۷ / شماره: ۸۸۳۴۵۲۱۸

فهرست

○ درآمد

- قابل توجه پدران و مادران گرامی، مدیران محترم و آموزگاران عزیز ۷
- راهنمایی و پیشنهاد ۸

○ سرآغاز

- سخنی با آموزگاران، پدران و مادران ۱۰
- ورزشی به نام مطالعه ۱۳
- چند پیشنهاد دیگر به راهبران مطالعه ۱۸

○ سطح نخست: ازوپ در کلاس درس

(ویژه‌ی دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی)

ازوپ و توسعه‌ی سواد خواندن

- ازوپ کیست؟ ۲۳

داستان‌ها، پرسش‌ها، تمرین‌ها

- ۲۶ شیر و گراز وحشی.
- ۳۰ بلبل و شکارچی.
- ۳۴ خرگوش‌ها و قورباغه‌ها.
- ۳۸ الاغی که پوست شیر برتن داشت.
- ۴۲ مسابقه‌ی خرگوش و لاک‌پشت.
- ۴۶ خرس به تو چه گفت؟
- ۵۰ کلاغ و روباه.
- ۵۴ حاکم قورباغه‌ها.
- ۵۸ پادشاهی به پادشاهی.
- ۶۲ گرگ و میش.
- ۶۶ شاهین و لاک‌پشت.
- ۷۰ شیر، روباه و گرگ.
- ۷۴ روباه و انگورها.
- ۷۸ خرچنگ و دخترش.

○ سطح دوم: لافونتن در کلاس درس،

(ویژه‌ی دانش‌آموزان پایه‌های دوم و چهارم ابتدایی)

لافونتن و توسعه‌ی سواد خواندن

- ۸۴ لافونتن کیست؟

داستان‌ها، پرسش‌ها و تمرین‌ها

- ۸۸ اسبی که از آهو انتقام گرفت.
- ۹۴ انسان و مار سیاه.
- ۱۰۰ حیوانات بی‌عیب.
- ۱۰۶ شیرو الاغ در شکار.
- ۱۱۲ روباه بدون دم.
- ۱۱۸ روباه و مگس‌ها.
- ۱۲۴ گرگ و چوپان‌ها.

۱۳۰	روباه و شیر
۱۳۶	شراکت شیر
۱۴۲	گرگ و سگ
۱۵۰	گرگ، مادر و کودک
۱۵۶	شاهین، گراز وحشی و گربه
۱۶۲	خروس و شاهین

○ سطح ۹م: بیدپا در کلاس درس

(ویژه‌ی ۱ ش ۲ خوزان پایه‌های پنجم و ششم ابتدایی)

بیدپا و تودهی سواد خواندن

۱۷۰	کلیله و دمنه یا بید ۱
	داستان‌ها، پرسش‌ها، مرین
۱۷۴	مار و قورباغه
۱۸۰	پرنده، پری دریایی و عنقا
۱۸۸	داستان پرماجرای ۳ ماهی
۱۹۴	دوستان وفادار
۲۰۴	میمون کنجکاو
۲۱۰	میمون‌ها و پرنده‌ی بی‌عقل
۲۱۶	موش و گربه
۲۲۶	درس‌آموزی از بزهای جنگجو
۲۳۲	بز پیرمرد روستایی
۲۳۸	موشی که شاهین آورد
۲۴۶	روباه و طبل
	بخش پایانی
۲۵۴	خواندم، به یاد سپردم، درک کردم
۲۵۵	کتاب خواندن را دوست دارم (خودسنجی)
۲۶۵	کارنامه و کتابنامه‌ی مؤلف

در سال‌های اخیر، در اکثر کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای دانش‌آموزان آن‌ها، در آزمون‌های بین‌المللی سنجش سواد خواندن و اثربخشی مطالعه^۱، به جایگاه مناسبی دست نیافته‌اند، تلاش‌های فراوانی برای علاقه‌مند ساختن دانش‌آموزان به مطالعه‌ی کتاب‌های غیردرسی صورت پذیرفته و اقدامات مناسبی در زمینه‌ی تغییر برنامه‌های درسی و نیز تلفیق فعالیت‌های فوق برنامه و همراه با لذت، از سوی نظام‌های رسمی تعلیم و تربیت و نیز پژوهشگران و مؤسسات غیردولتی برنامه‌ریزی و به مرحله‌ی اجرا درآمده است. اگرچه بسیاری از این تجربه‌ها، ویژگی‌های منطقه‌ای و محلی دارند، ولی برخی از آن‌ها به دلیل برجستگی‌های خاص خود، قابلیت آن را دارند که با فرهنگ سایر کشورها نیز تطبیق و سپس تعمیم داده شوند.

در میان مجموعه کارهایی که برای توسعه‌ی سواد خواندن در سطح منطقه منتشر شده‌اند، «۱۰۰ مجموعه داستان دوست‌داشتنی»، تجربه‌ای است که از سوی وزارت آموزش و پرورش جمهوری آذربایجان و برای استفاده توسط دانش‌جویان رشته‌های برنامه‌ریزی درسی ملی تدوین و به چاپ سپرده شده است. هدف از تدوین این مجموعه، توسعه‌ی سواد خواندن در بین دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی و تقویت مطالعه‌ی کتاب‌های غیردرسی از طریق آشنا ساختن

۱. در سال ۱۹۷۰، انجمن بین‌المللی ارزشیابی تحصیلی، مطالعه‌ای بین‌المللی را با هدف سنجش توانایی خواندن و درک مطلب در دانش‌آموزان ده‌ساله و چهارده‌ساله انجام داد. کشور ایران در آن شرکت داشتند. در آن سال، کشور ما، در گروه دانش‌آموزان ده ساله، رتبه آخر و در گروه چهارده‌ساله رتبه‌ی ما قبل آخر را به دست آورد. هم‌چنین در سال ۱۹۹۱، مطالعه‌ی توسعه سواد خواندن، فقط برای ۹ ساله‌ها انجام شد که این دلیل شرکت نداشت. این آزمون به طرح پرلز معروف شد ایران، به طور جدی در بازه‌ی زمانی ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳ دوباره در طرح پرلز شرکت کرد. بر اساس گزارش‌های انتشار یافته، نتایج پیشرفت سواد خواندن ۱۵۰ هزار دانش‌آموز از ۳۵ کشور شرکت‌کننده، به ترتیب رتبه‌بندی شد. کشور ما در میان ۱۰۰ کشور، رتبه ۳۵ شد. در نقطه‌ی میانگین بین‌المللی که مرکز ثقل نمرات را نشان می‌دهد، با عدد ۵۰ مشخص شد. کشور سوئد در میان ۳۵ کشور، رتبه‌ی نخست را کسب کرد. نسبت این نمره با تفاوت معنادار میانگین ۲۳ کشور سوئدی و ۱۰ کشور در پایین میانگین قرار دارد. ۲ کشور اسلونی و نروژ بدون تفاوت معنادار، در حدود نقطه‌ی میانگین قرار دارند. تفاوت معنادار، زیر سطح میانگین قرار دارد. البته ده کشور در پایین خط میانگین هستند که ایران هفتمین آن‌هاست و تنی، نوبت، مراکش و بلژیک، بعد از ما در فهرست قرار دارند. در همین کشورها، پیشرفت سواد خواندن دختران به طور معنادار، بهتر از پسران است. در آزمون پرلز سال ۲۰۰۳، تفاوت عملکرد دختران و پسران در ایران ۲۷ نمره بود. در آزمون‌هایی که در سال‌های اخیر برگزار شده، همواره وضعیت دانش‌آموزان ایرانی در نوسان بوده و در نتایج سال ۲۰۱۶، شرایط مطلوبی برای کودکان ایرانی رقم نخورده است. این مطالعه‌ی بین‌المللی بعد از سال یادشده، با تغییراتی به دفعات برگزار شده است و دانش‌آموزان ایرانی، دارای رتبه‌هایی با فراز و فرود فراوان بوده‌اند. ولی هیچ گاه رتبه‌ی مناسبی کسب نکرده و اغلب در انتهای جدول کشورهای شرکت‌کننده قرار داشته‌اند. برای آشنایی با تاریخچه، مفهوم آزمون‌های جهانی پرلز، وظایف مدارس، پدران و مادران، معلمان و نظام‌های آموزشی و نیز تحلیل آزمون‌های ادواری پرلز نگاه کنید به کتاب:

فهم پرلز (مطالعه‌ی بین‌المللی توسعه‌ی سواد خواندن) / مؤلفان: دکتر مرتضی مجدفر و همکاران / تهران: انتشارات مدارس یادگیرنده‌ی مرآت / چاپ نخست، ۱۳۹۷، ۲۷۲ صفحه.

فراگیرندگان با نمونه‌های برجسته‌ی فولکلور، فرهنگ و ادبیات تمامی ملل جهان است.^۲ در این مجموعه، از داستان‌های ازوپ و لافونتین گرفته تا بیدپا و شاهنامه و نیز از آندرسن و پوشکین تا شارل پرو و لوئیس کرول را شاهد هستیم.

کتابی که اکنون در اختیار دارید، با نگاهی به این تجربه‌ی موفق و با بهره‌گیری از برخی الگوهای ارائه شده در این مجموعه‌ی چندجلدی و هم‌چنین با مطالعات تطبیقی و تغییرات و هماهنگی‌سازی‌هایی که با برنامه‌های درسی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی صورت پذیرفته، تدوین شده است. به عبارت دیگر، کتاب، پس از ترجمه، براساس برنامه‌های درسی دوره‌ی ابتدایی ایران و راهکارهایی که در مبنای نتایج طرح پرلز برای توسعه‌ی سواد خواندن در میان کودکان ایرانی توصیه شده، بازآفرینی و از نو تألیف شده است. در یادداشتی که بلافاصله بعد از این ورودیه خواهید خواند، درباره‌ی شکل‌گیری مهارت‌های خواندن و فهمیدن متون مطالعه شده توسط فراگیرندگان، توضیحات داده شده است. سپس درباره‌ی چگونگی انتخاب کتاب‌هایی که با خصوصیات فردی دانش‌آموزان هم‌خوان داشته باشد، نکاتی ذکر شده و در ارتباط با روش‌های صحیح خواندن، به راهنمای مطالعه‌ی کتاب‌ها، یعنی معلمان و خانواده‌ها توصیه‌هایی داده شده است.

پس از این ورودیه، هر یک از ۳ سطح کتاب، به صورت مستقل ارائه شده است. روال کار هم بدین گونه است که در پایان هر یک از داستان‌های هر کدام از ۳ سطح کتاب، برای درک عمیق محتوای مطالعه شده و به یادسپاری اثربخش آن، فعالیت‌ها، تکالیف و پرسش‌های گوناگونی طرح شده‌اند که عموماً پرسش‌هایی واگرا و فعالیت‌هایی خلاقانه هستند. انجام صحیح این فعالیت‌ها و پاسخ منطقی و نه الزاماً درست به هر یک از پرسش‌ها، در تبلور و بلوغ قابلیت آفرینش فردی دانش‌آموزان، نقش اساسی دارد. آموزگاران می‌توانند از این پرسش‌ها، به هم‌سامان دادن به برخی فعالیت‌های پژوهشی ساده در کلاس درس نیز استفاده کنند. هم‌چنین آموزگاران می‌توانند در حوزه‌ی پرورش تفکر فلسفی دانش‌آموزان خود کار می‌کنند، از این پرسش‌ها، در هم‌اندیشی‌های کلاسی خود می‌توانند بهره ببرند.

علاوه بر این، از خوانندگان هر یک از داستان‌های هر یک از ۳ سطح کتاب انتظار می‌رود، پس از پایان مطالعه‌ی هر داستان، اتفاقات، رویدادها و حوادث آن‌ها را دسته‌بندی کنند و به پرسش‌هایی درباره‌ی قهرمانان داستان‌ها، مکان‌ها، خط سیر زمانی و ابزارها و وسایل موجود در

داستان پاسخ گویند. همچنین، آنان باید پیوستگی بین رویدادها و حوادث داستان را بازنمایی کنند و کلماتی را که برای نخستین بار در متن با آن‌ها روبه‌رو شده‌اند، مشخص سازند و معنای آن‌ها را با کلمات دیگری که می‌شناسند، نشان دهند. این‌گونه است که آن‌ها موفق خواهند شد، نقشه‌ی مفهومی یادگیری داستان را برای خود ترسیم کنند. این روش به شکل اثربخشی، به توسعه‌ی سواد خواندن در دانش‌آموزان یاری می‌رساند.

کتاب می‌تواند به‌طور مستقل توسط دانش‌آموزان یا همراه پدران و مادران در منزل یا با آموزگاران در مدرسه مطالعه شود. همچنین هر یک از داستان‌ها و تمثیل‌های هر یک از ۳ سطح کتاب می‌تواند در فعالیت‌های گروهی دانش‌آموزان یا تکالیف خلاقانه و مهارت محوری که از سوی آموزگاران به آن‌ها ارائه می‌شود، مورد مطالعه قرار گیرد.

همچنین آماری نکته‌ی دیگری در مورد ۳ سطح کتاب ضروری است. درست است که کتاب به ۳ سطح اجزا از هم و به ترتیب برای پایه‌های اول و دوم، سوم و چهارم، و پنجم و ششم تقسیم‌بندی شده و توصیه‌ی ما این است که همین تفکیک در مطالعه‌ی فردی یا کارگاهی ۳ سطح کتاب مورد توجه قرار گیرد، ولی به‌طور قطع این توصیه در مورد همه‌ی دانش‌آموزان به دلایل گوناگون کاربرد ندارد. چرا که ممکن است دانش‌آموز با استعدادی دارای قابلیت‌های برجسته‌ای در مطالعه باشد و با استفاده از تفویضی پایین‌تر و در حالی که در پایه‌ای پایین‌تر از سطوح تفکیکی کتاب تحصیل می‌کند، به راحتی بتواند داستان‌های سطوح بالاتر را بخواند و از عهده‌ی فعالیت‌ها، تمرین‌ها و پژوهش‌های ارائه شده برآید. در این صورت، به تشخیص آموزگار یا مربی کارگاه فوق‌برنامه، می‌توان کتاب‌های سطوح بالاتر را هم به دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر ارائه کرد.

امید است این کتاب که به شکل تجمیع بافته‌ی ۳ کتاب قبلی این کتاب در زمینه‌ی توسعه‌ی سواد خواندن برای کودکان دبستانی است و با احترام تقدیم آموزگاران و والدین و مادران ایرانی شده است، بتواند در توسعه‌ی فرهنگ مطالعه و علاقه‌مند ساختن کودکان دبستانی به کتاب و افزایش مهارت‌های خواندن و فهمیدن اثربخش در آن‌ها تأثیرگذار باشد.

مرتضی مجدفر